

**A gyermeki játék és a tanulás, a tanulási
motiváció, és a tanulási tevékenységek
szabadsága az óvodában
2013.február 8..**

Ferenczné Teleky Éva

Körmöci Katalin
szakmai előadásai, anyagai felhasználásával

www.kormocikatalin.hu

A gyermeki játék jellemzői:

- Szabadon választott, önkéntes
- A játékban minden megtörténhet
- **Öröme** kíséri: funkciógyakorlás öröme, ismétlések biztonsága, szabályos ismétlődések, alkotás öröme, vágyteljesítés öröme, konfliktusoktól való megszabadulás, stb.
- Komolyság, játéktudat
- Utánzás
- Sajátosan céltudatos tevékenység

Szociális szükségletek kielégülése a játékban

- Valahová tartozás igénye
- Szociális érzelmek
- Szeretet

A játéktevékenység a szocializáció elősegítője:

Szociális tanulás:

- Szerepek
- Témák
- Tartalmak

Szociális tanulás formái:

- Utánzás, empátia, mozgás szerepe
- Modellnyújtás
- Utalás
- Szimulakrum

Önmegvalósítás lehetőségének biztosítása:

- Feltételek,tevékenységkínálat
- Gazdag élmények biztosítása
- *Kíváncsiság, tudásvágy*
- Alkotó tevékenység lehetősége, kompetencia átélésének öröme

Kíváncsiságtól a tudásvágyig

Kíváncsiság:

- Általános aktivitási és felfedező motiváció
hétköznapi jelentése

Érdeklődés:

- Egy adott terület iránti vonzódás

Szándék:

- Speciálisan emberi motiváció, a cselekvés
elhatározása után lép fel, jellegzetesen feszült
lelekiállapot

Tudásvágy:

- Helyzetek, problémák megoldására irányuló fogékonyság, a megoldás közben új tapasztalatok, tudás szerzése.
- Benne foglaltatik a kíváncsiság, és a kompetencia is, de ahhoz képest új minőséget képvisel, **intellektuális érzelmek kísérik.**

A játék tudatos felhasználása a tanulásban

„Ne erőszakkal oktasd a gyermeket a tanulmányokra, drága barátom, hanem játszva tanuljanak:

Már csak azért is, hogy könnyebben megfigyelhesd, mire van hajlama.”

(Platón)

„Az óvodás gyermek tanulási tevékenységére eleinte a spontaneitás jellemző, s ez észrevétlenül mintázódik át szándékos tanulássá.”

(dr. Páli Judit)

A spontán játéktól a szándékos tanulásig

tevékenység	Ahogy a gyermek megéli		Tanulás fajtája		Pedagógus irányítása			jellemzők
	J.	T.	Spon- tán	Szán- dékos	nin- cs	kihasz- náló	szer- vező	
1. Játékban tanulás	+		+		+			- Belső készítésből ered - kíváncsiság ébred Szemlélődik, próbálkozok

tevékenység	Ahogy a gyermek megéli		Tanulás fajtája		Pedagógus irányítása			jellemzők
	J.	T.	Spon- tán	Szánd ékos	nin cs	kih asz nál ó	sze rve ző	
2. Játékban tanulás (kihasználó)	+		+			+		<ul style="list-style-type: none"> - Belső késztetésből ered - kíváncsiság ébred Szemlélődik, próbálkozik - pedagógus támogatja, kihasználja a lehetőséget

tevékenység	Ahogy a gyermek megéli		Tanulás fajtája		Pedagógus irányítása			jellemzők
	J.	T.	Spon- tán	Szánd ékos	nin cs	kih asz nál ó	sze rve ző	
3. Játékba integrált tanulás	+		+				+	-Gyermek belső készletére épül -- pedagógus feltételt teremt megvárja a jelentkezését, elősegíti a lehetőség kibontakozását, a tanulási folyamat indulását

tevékenység	Ahogy a gyermek megéli		Tanulás fajtája		Pedagógus irányítása			jellemzők
	J.	T.	Spon- tán	Szánd ékos	nin cs	kih asz nál ó	sze rve ző	
4. Játékba ágyazott tanulás	+		+				+	<p>A p. tervezi, szervezi, elősegíti a lehetőség kibontakozását, a kíváncsiság felébresztésével tudatosan ráébreszt</p> <p>A gy. belső készletére külső érkezik, a gy. azonosul vele</p>

tevékenység	Ahogy a gyermek megéli		Tanulás fajtája		Pedagógus irányítása			jellemzők
	J.	T.	Spon- tán	Szán- dékó- s	nincs	kihasz- náló	sze- rve- ző	
5. Játékra épülő tanulás		+		+			+	- Pedagógus teremti a helyzetet,játékb ól bontja ki, - Gyermek elmélyed, koncentrál, TÁRGYAK- RA ESZKÖZÖK- RE MŰVELE- TEKRE összpontosít

tevékenység	Ahogy a gyermek megéli		Tanulás fajtája		Pedagógus irányítása			jellemzők
	J.	T.	Spon- tán	Szánd ékos	nin cs	kih asz nál ó	sze rve ző	
6. Játékos tanulás		+		+			+	P tervez, szervezi a tanulás menetét, megkínálja a „portékáját” Gy: téma iránti Kíváncsisága készíti a részvételre, folyamatára koncentrál, intellektuális ellenőrzés, erőfeszítés és tudásvágy

- Fokozatos tanulás élmény
- Spontán tanulás „mintázódik” szándékos tanulássá
- Pedagógus fokozatosan irányítóvá válik
- Belső késztetés fokozatosan külső késztetésre reagáló tevékenységgé alakul

Ha gyermek belső késztetésein keresztül spontán fejlődése biztosított, akkor szükséges-e külső késztetéssel befolyásolni azt?

Igen

- Spontán fejlődés lassú és egyéni sajátosságok függvénye
- **Önfejlesztő késztetések kibomlásának feltételeit biztosítani kell!**
- Érdemes támogatni a fejlődés irányába ható gyermeki megnyilvánulásokat
- **A külső késztetések akkor helyénvalók, amikor a gyermek érdekében történnek: elősegítik sajátos fejlődését és találkoznak igényeivel**

Eredményt akkor érhetünk el, ha:

- Ismerjük a gyermek **fejlettségi szintjét, szükségleteit és igényét.**
- Van akit a **TÉMA** érdekel, van akit a **TEVÉKENYSÉG.**
- Sokféle **módszer, eszköz, szervezés.**
- **Indirekt** hatások beépítése, de a kényszer elkerülése.
- Amíg a gyermek a játékban adódó lehetőségeket **igényli**, addig azt biztosítjuk.
- A fejlődés nem gyorsítható, de **elősegíthető** gyermekhez igazodó tudatos hatásrendszerrel.

A tanulási motívumok kialakulása

Az óvodás gyermek és a tanulás:

- A motivált állapot a tanulás pszichés feltétele.
- A gyermek fejlődési-érési folyamatai nem előzhetők meg, ugyanígy **nem tud reagálni számára nem megfelelő motívumokra sem.**
- **A tanulás iránti motívumok kialakulása és fejlődésének elősegítése az óvodai nevelőmunka során jelenik meg először!** Az itt kialakult motívumokra épülnek a későbbi, magasabb rendű tanulási motívumok.

Az óvodás gyermek tanulási folyamatára jellemző sajátosságok:

- Egyéni érdekeltség
- Aktív részvétel
- A gyermek belső készítésének és a külső hatás egymásra találásának eredményeként jön létre.
- Az olyan motívumok, amelyek nem találkoznak a gyermek belső készítésével, érintetlenül hagyják.
- Erőltetés esetén lerombolódnak a már meglévő aktuális készítéseik.

- Az eredendő kíváncsiság, mint belső késztetés jellemzi.
- Az esetleges „engedelmesség” következtében a gyermek kíváncsisága elhal
- Aktuális szükségletei erősen befolyásolják
- Érzelemvezérelt
- Nem jellemzi a szándékos „megtanulni akarás” vágya

EZEK alapján legfontosabb feladatunk, hogy **segítsük** Őt **a szándékos megtanulás vágyáig** eljutni, kialakítani benne **a megismerés vágyát!**

Az óvodás gyermek tanulási motívumainak jellemzői:

Domináns motívumok:

- **Mozgásigény.**
- **Tevékenység** lehetősége.
- **Társigény** és az óvodapedagógus biztonságot adó személye.
- **Elismerés** iránti vágyból fakadó **sikerélmény.**
- A **kíváncsiság**, amely minden újdonság és szokatlan iránt megmutatkozik.

Sajátos, reá jellemző motívumrendszer

- Amely működtetése az adott gyermekben belső késztetést vált ki a kívánt cselekvés, magatartás felé.
- Aktuális állapottól is függenek az egyéni motívumok.

Ha sikeresen választjuk meg a tanulási tevékenységek motivációit, mindig lesz olyan gyermek, aki **késztetést érez** a tevékenységben történő részvételre, másokat a **kíváncsiságuk** vonz oda.

„Odamegyek, mert ott valami érdekes fog történni!”

A tanulási motívumok fejlődésének elősegítése

- Aktuális domináns szükségletei ismerete
- Az aktuális szükséglet befoghatók tanulási motívumként
- Minden egyes kielégített szükséglet újabb és újabb igényt kelt fel, szükségletet hív életre.
- Egyre magasabb rendű motívumok alakulnak.

- Minden tevékenységben az alkotás, az **önmegvalósítás felé** mutató megnyilvánulásokat érdemes támogatni: **felfedező tanulás, alkotó tevékenység, konstruktív gondolkodás.**
- A pedagógus **tud olyan feltételeket** is biztosítani, amelyek alkalmasak magasabb rendű motívumok kibomlására.

Óvodai tanulási lehetőségek motiválása

Spontán adódó helyzetekben:

- Gyermek kérdéséből kiindulva
- Segítségkérés esetén
- Problémába ütközés során
- Kihasználható: gyermek-óvónő együtt, többi gyermekkel együtt történő beszélgetése, élménymegosztása
- Mozgásigény kielégítése

- Tevékenység vágya
- Óvónő személye
- Társigény
- Kíváncsiság, újszerűség
- Téma vonzósága, vagy amin keresztül közel vihető a tartalom
- A gyermek a helyzetben marad, ha motiváltsága fenntartott.

Az érdeklődés fenntartása pedagógiai hatásrendszerrel történik.

Tervezett módon:

- **Feltételek** által megteremtve: eszközzel, hely, elrendezéssel, élmény biztosításával (fontos a helyzet kivárása!)
- **KÍNÁLAT** biztosításával! Ez az óvodapedagógus dolga!
- **A kínálat feltétele** a tanulási folyamat beindulásának: a gyermek választ: nem vesz részt benne, mert nem érdekli- vagy részt vesz, mert érdekli.
- **ÉRDEKLI**, mert érdekes szokott lenni, és mert érdekeltté tették benne.

Az óvodás gyermek motiváltságát fenntartó pedagógiai rendszer:

Módszerek:

- **Gyermekek által használt módszerek:** gyermeki megfigyelés, vizsgálódás, kutakodás (a tények **feltárásában**), manipuláció, kísérletezés, próbálgatás, kipróbálás (a **tények feldolgozásához**) vita, gyermeki véleménynyilvánítás, értékelés, gyermeki magyarázat, gyermeki kérdésekre való válaszadás elősegítése, ösztönzése (**a tapasztalatok tudatosításához**)

Pedagógus által használt módszerek

A gondolkodás, a tanulási folyamat beindításához:

- tanakodás, kétely ébresztése, hitetlenkedés, probléma szítása, provokálása

A tények feltárásához:

- Bemutatás, elmesélés, elbeszélés, leírás

Az elemzendő tények és a megszerzett tapasztalatok elősegítésére:

- Elismerés, megerősítés, ösztönzés, buzdítás, elismerésre méltó példaképként kiemelés

Óvodapedagógusi szerepek:

- Katalizátor, vagyis feltételeket teremtő, tudatos pedagógiai jelenlét
- Facilitátor, vagyis ösztönző
- Szupervizor, vagyis tanácsadó

Szervezési módok:

- Egyéni tevékenységek
- Egyénre szabott tevékenységek
- Csoportos munkaforma
- Mikrocsoportos munkaforma
- Páros munkaforma

Irányítási módok:

- Indirekt tanulásirányítás
- Nyílt tanulás-tanítás

Tanulási formák:

- Gyakorlati probléma és feladatmegoldás
- Gyermeki kérdésekből eredő, kíváncsiságból kibomló vizsgálódások
- Kötetlen, felkínált lehetőségek

A tanulás tartalmának megjelenítése:

- Projektek
- Tevékenység tartalmak integrált megjelenítése
- Élménykörbe, témába integrált tartalmak
- Komplex tevékenység, tevékenységek egymásutánja

Nem kedveznek a motivált tanulásnak:

- Direkt irányítás
- Frontális munkaforma
- Kötött foglalkozás
- A tanulás tárgyára és a folyamatára vonatkozó pedagógusi magyarázatok
- A pedagógus szabályozó szerepe
- Utánzásra, mintakövetésre való felszólítás
- Az ígért tevékenység be nem váltása
- Feszült, hideg légkör, stb.

„ A pedagógus király lehet a gyermek birodalmában, ha nemcsak törvényeket talál ki, hanem figyelembe veszi a gyermek törvényeit is.”

(Ancsel Éva)

A tanulási tevékenységek szabadsága

A gyermeki tanulási folyamat során az óvodapedagógus **célja** olyan tanulási tevékenységet **motiváló állapotot** létrehozni, amelyben a külső késztetések a gyermek belső késztetéseivel találkozik.

Ezzel a **belső késztetéssel átítatva** a gyermek **szabadon eldöntheti**, szívesen választja-e a tanulási tevékenységet.

- A tanulás **individuális folyamat**: annak kell végigjárni, akié a megtanulás élménye lesz.
- Mikor válik érdekeltté a gyermek? Ha a tanulás beindulása meghagyja a **szabad választás érzését**.

A tanulás szabadságérzetének biztosítása a tanulási folyamat beindításakor:

- Feltételek megteremtésével (előre kikészített eszközök, élmények felidézése) amelyek inspirálhatják a tanulási tevékenység választására

- **Tevékenységek felkínálásával, amely választhatósággal párosulva a döntés szabadságát kínálja fel.**
- A gyermek **élményasszociációja** kihasználásával, amely alkalmat ad arra, hogy **a felidézett élmény érdeklődést vált** ki a tanulás témája iránt.
- **Gyakorlati problémába ütközésből** kiindulva, amely probléma megkínálásával kíváncsiság kelthető fel a probléma megoldása iránt.
- Gyermeki szükségletek, igények kielégítésével, amely egyfajta motivált állapot kihasználását eredményezi

- Motivált tevékenység végzése során, abba integrálva-alkalom lehet arra, hogy a tanulási tevékenység elmélyülhet.
- A gyermekkel történő beszélgetésekből kiindulva- ez mindig meglepetéseket tartogat az óvodapedagógus számára: témaajánlatot ad, bepillantunk a gyermek érdeklődési körébe, igényeik megfogalmazódhatnak.
- Gyermeki segítségkérés kapcsán- ez közeledést, kapcsolatkeresését is jelent
- Téma vonzóságára építve

Metodikai gondolatok a szabad tanulási tevékenység beindításához:

Elengedhetetlen a pedagógus részéről:

- Az érdeklődés biztosítása, a tanakodás, a provokálás, a nyitottság a gyermek jelzéseire, az öröm kimutatásának a képessége, a metakommunikáció
- A megfelelő gyermekismeret
- A szabadságérzet biztosítása
- A tevékenység nem túl harsány kínálása- de tudjanak róla azért a gyermekek, azért, hogy választhassanak
- Az objektív feltételek nyugalmas, esztétikus elrendezése, felhívó jellege

A tanulási folyamatban a szabadságérzet biztosítása

- **Célunk:** a gyermek a folyamatot önállóan járja végig, a felfedezés biztosítva legyen számára, az alkotás örömét átélhesse- ebben éli meg szabadságát.
- A gyermek joga, hogy tisztában legyen lehetőségeivel, a világot megértse, kérdéseire választ kapjon, ne erőltessenek rá doktrínákat, szabadon alkosson, beavatkozhasson környezetébe, sikerélményhez juthasson, hibázhasson, bírálhasson, véleményt nyilvánítson.

A gyermek által ebben a szakaszban használt, szabadságérzetét biztosító módszerek:

- Szemlélődés, megfigyelés, vizsgálódás
- Próbálkozás, kísérletezés, kutakodás, kipróbálás, manipulálás
- Vita, beszélgetés, véleménynyilvánítás, indoklás, gyermeki magyarázat
- Sikerélmény, önállóság átélése, kompetencia átélése

Pedagógus szerepek:

- Odaforduló, ráfigyelő, érdeklődő, biztató, bátorító, ösztönző, támogató, provokáló, probléma szítása, tanakodás, kétely ébresztése, hitetlenkedés, segítségkérés, stb.
- Katalizáló, ösztönző, tanácsadó.

Szabadságérzet a tanulási folyamat végén az eredményesség megítélésében

Célunk: tudatosítani, felfedeztetni a gyermek sikerét, ami erősíti a további motivált állapotot

A gyermek joga:

- Tudja erőfeszítése eredményességét
- Vélemény mondása
- Hibázás-tévedés
- Elismeréshez, dicsérethez, értékeléshez való jog

A folyamat során igazodási pontokat jelöl ki saját eredményessége, biztonság érzete alakul, megéli:

- A szabadságot-kötöttséget
- Az önállóságot-függőséget
- A lehetőségeket és a korlátokat

Metodikai gondolatok a záró szakaszhoz:

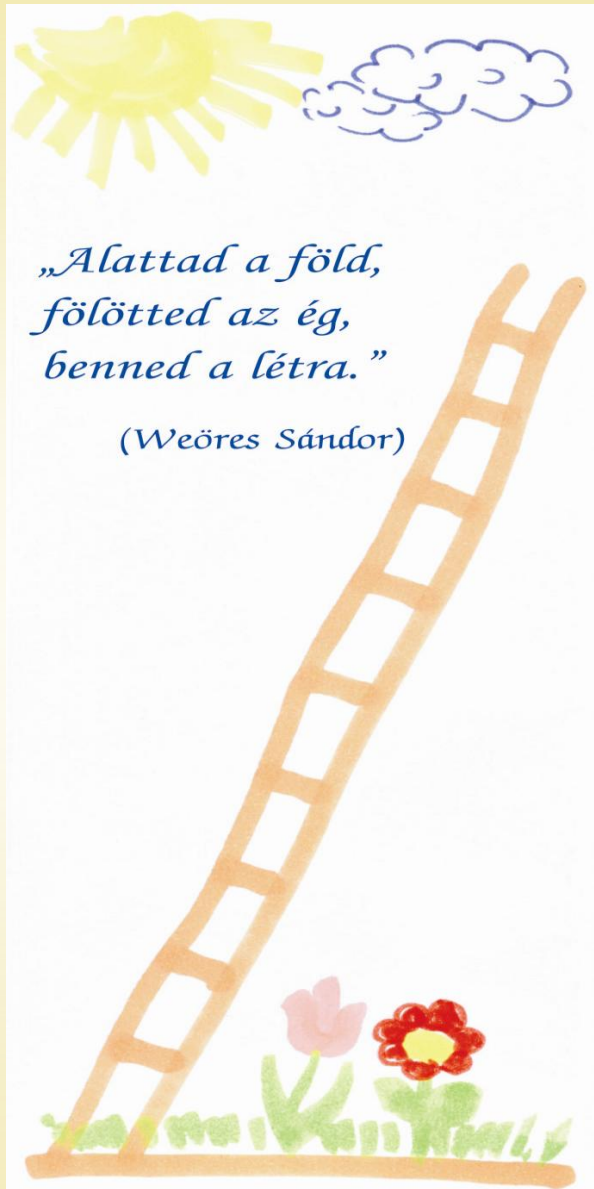
- Készítsük a gyermeket: Szerinted? Mi a véleményed?
- Eltérő vélemények ütköztetése: Te is úgy gondolod? Biztos vagy benne? Te elhiszed? Igazat mond?
- Mindig történjen meg az a fajta elismerés, ami továbblendít, ami a tévedések korigálására erőt ad, ami új erőfeszítésekre sarkall.

„Úgy gyönyörködj a fiatalokban, mint akik Téged folytatnak majd.

*De ne magad vágyait, emlékeit álmodd újra bennük,
Ne kényeztesd, ne ünnepeld, ne szidd, inkább szeresd
érdemük szerint, becsüld meg őket.*

*Légy okos ellenállás, jó gát, tiszta meder,
Hogy növekedjenek, mint súly alatt a pálma,
Hogy önerejükből törhessenek utat maguknak,
S ne nyelje el őket a lápok iszapja,
S a sivatag homokja.”*

(Keresztúri Dezső)

Köszönöm a figyelmet!